

DEĞİŞEN TOPLUMLARDA AİLENİN DEĞİŞMEYEN ÖZELLİKLERİ*

The Unchanging Characteristics of the Family in Changing Societies

Zekiye DEMİR¹

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi :21.05.2021
Kabul Tarihi :20.09.2021
Yayın Tarihi :25.12.2021

Özet:

Kalabalık insan topluluğunun bir toplum oluşturması, bir takım toplumsal kurumların bulunması, bu kurumların bir takım kural ve esaslarının ve yaptırımlarının olması ve bütün bunların sistematik haline gelmesi ile mümkün olur. Her toplumda, içeriği o topluma özgü olan bir takım temel kurumları vardır. Ailede onların başında gelir. En eski insan topluluklarında ailenin varlığı bilinmektedir. Bu ailenin insanla birlikte varolduğu anlamına gelir. Bu kadar eski bir kurumun hiç değişmeden varlığını sürdürmesi beklenemez. Toplumsal değişimden toplumun diğer kurumları gibi aile de etkilenir ve değişir. Bu etkilenip değişim hem aynı toplumda dikey zaman diliminde hem de yatay zaman diliminde olabilir. Genelde evrimci bir bakış açısını yansıtan dikey zaman diliminde ailenin değişmesi, zamanın geçmesi ile olur. Aile içinde bulunduğu toplumdaki ekonomi, siyaset, teknoloji gibi toplumsal değişmelerden etkilenerek değişir. Yatay zaman diliminde ailenin değişmesi ise aynı tarihlerde yaşayan farklı toplumların birbirlerini etkilenmesi sonucu olur ve aile kurumu değişir.

Toplumsal kurumlar, o kuruma ihtiyaç olduğu müddetçe varlığını sürdürür. Aile kurumunun tespit edilebilen ilk insan topluluğundan günümüze kadar varlığını sürdürmesi toplumların aile kurumuna ihtiyacının devam ettiğini ve aile kurumunun önemini gösterir. Aile kurumunun zamana ve topluma göre değişimine rağmen her çağda var olmasını mümkün kılan, her türlü ailede ortak sayılabilecek benzerliklerin bulunmasıdır. Benzerlik aile adıyla bir kurumdan bahsetmemizi mümkün kılarken, farklılaşma da tek tip bir aile yapısının ve tanımının olmamasına yol açar.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi doküman inceleme tekniği ile ailenin farklı toplumlarda farklı formlar alırken bu formlarda ortak ve farklı olan yönleri ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda önce günlük hayatta hepimizin kullandığı aile kavramının tanımlanmasının güçlüğünden ve herkesin kabul edebileceği bir aile tanımının pek de mümkün olmadığından bahsedilmiştir. Aynı şekilde toplum sınıflamasının ve aile sınıflandırmasının da benzer zorluklar içerdiğini vurgulanmıştır. Bütün zorluklara rağmen sosyal bilimlerde kurumları anlamak için sınıflandırma önemlidir. Bu nedenle toplumsal değişimin çok hızla yaşandığı son beş yüz yılı dikkate alarak toplumlar geleneksel, modern ve postmodern olarak üç sınıf halinde ele alınmıştır. Aynı şekilde aile kurumunu da bu toplumların özellikleri göz önüne alınarak; geleneksel aile, moderne aile ve postmodern aile olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmıştır. Çalışmada önce toplum tipleri ve özellikleri sonra da aile tipleri ve özellikleri betimlenmiştir. Ardından da bu aile tiplerindeki değişen ve sabit kalan yönleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel aile • Modern aile • Postmodern aile • Toplumsal değişim • Ailenin değişmeyen yönleri.

* Bu makalede 14-16. 08. 2020 tarihli Aile Kongresinde sunduğum “Aile Kurumunda Sabiteler ve Değişkenler” adlı tebliğimden yararlanılmıştır.

1 Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/İslami İlimler Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü/Din Bilimleri Anabilim Dalı, <https://orcid.org/0000-0003-4009-7751>, zekiyedemir@gmail.com.

Giriş

Toplum insanların toplu halde yaşamalarından daha fazlasını ifade eden bir kavramdır. Bir arada yaşayan bir grup insandan toplum olarak bahsedilmesi için o toplumu oluşturan temel kurumların varlığı gereklidir. Zira toplumun oluşması için onu bir düzen içinde tutacak, toplu yaşamaya imkan verecek temel kurumlara ihtiyaç vardır. Her toplumda var olan en temel kurumlar aile, din, eğitim, ekonomi ve siyaset olarak sayılır. Bir araya gelmiş insan topluluğunu bu kurumlar ayrı bir topluma dönüştürür. Sayılan toplumsal kurumlar her toplumda her çağda bulunmaları itibariyle evrensel olarak nitelendirilebilir.

Aile, toplumu oluşturan temel kurumlar arasında en eskisidir. Antropolojik araştırmalar kadın ve erkek arasındaki cinsel ilişkileri düzene koyan, doğan çocukların bakımını ve yetiştirilmesini sağlayan aile birlikteliğinin her toplumda bulunduğunu göstermektedir (Can, 2016).

Aile hem en eski ve hem de en temel kurum olma özelliğine sahiptir. Zira aile bütün bir sosyal yaşamın minyatürize edilmiş halidir. Toplumsal hayatı oluşturan ekonomi, siyaset, güvenlik, eğitim, ahlak, din benzeri kurumların işlevlerinin küçük izdüşümleri aile hayatı içerisinde gerçekleşmektedir. Bu yönüyle aile diğer tüm toplumsal kurumların temeli, özü veya çekirdeği durumundadır.

Sosyal kurumlar insan ve toplumların ihtiyaçlarını karşıladıkları sürece varlıklarını devam ettirirler. Tarih boyunca varlığını sürdüren bir kurum olarak aile kuşaklar boyu süren bir etkileşim ağına sahiptir. Ailenin insanın beslenme, barınma, üreme gibi temel içgüdüsel ihtiyaçlarını gidermesi ve varlığını koruması bireyin hayatı ile sınırlı değildir, nesiller boyu devam eder. Nesiller boyu devam eden sadece varlığına yönelik ihtiyaçları değildir aynı zamanda hayata dair kodlar, değerler, normlar da nesilden nesile aktarılır, bu yönü ailenin kurumsallığını gösterir (Dikeçligil, 2012) Aile içi norm ve kurallar, değişime uğrasa da kuşaktan kuşağa geçer.

Öte yandan değişim de insan topluluklarının tecrübelerinde önemli yer tutar. Toplumlar; toprağa yerleşme, iş bölümü, sanayileşme, kentleşme, nüfus yoğunluğunun değişmesi, ihtiyaçların çeşitlenmesi ve artması, coğrafi keşifler, teknolojik icatlar, bilimsel gelişmeler (Celkan, 1991), zihniyet ve hayat felsefesi değişimi gibi birçok etkiye maruz kalarak sürekli değişmektedir. Toplumun bir durumdan başka bir duruma geçişini ifade eden toplumsal değişim her toplumda az ya da çok görülür. Toplumun baskın değer, kurum ve yapılarında meydana gelen değişimin hızı ve yoğunluğu her toplum için aynı olmasa da her toplum zaman içinde değişime uğrar.

Toplumlar ekonomik, teknolojik, kültürel, toplumsal yapı itibariyle birçok açıdan değişmektedir. Kurumlar bu değişikliklere ayak uydurarak varlıklarını sürdürebilmektedir. Hem toplumunun hem de bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuş toplumsal kurumlar içinde en temel olma özelliğine sahip olan aile, tarihsel süreç içinde bir kısım değişime uğrayarak varlığını ve önemini sürdürmektedir. Özellikle son beş yüz yıllık tarihi

dönemde değişim baş döndürücü ve sarsıcı bir hızla yaşanması sürecinde aile kurumu da değişime uğramıştır. Günümüzde değişimin hızı daha da artmaktadır. Toplumsal değişme sosyal kurumları, kültürü, yaşam tarzını, üretimi, tüketimi, varlık bilincini, teknolojiyi, organizasyonları, yaşanan mekanları, alışverişi, yönetim tarzını ve karar alma süreçlerini, kısaca bireye ve topluma ait tüm alanları etkilemektedir. Çok yönlü bu değişimden toplumun merkezinde yer alan ailenin etkilenmemesi mümkün değildir (Turan, 2011).

Ailenin toplumsal değişimden etkilenmesi, hem tarihi süreçte dikey olarak (aynı toplumun zamanın değişmesi ile değişme), hem de aynı tarih düzleminde yatay olarak (aynı tarihte farklı toplumlardan etkilenerek değişmesi) gerçekleşebilir. Bu değişim, ailenin hem yapısında ve işlevinde, hem de aileye karşı var olan toplumsal bakışta izlenebilir. Ailenin değişmesine karşın, ailenin varlığını ve önemini hala sürdürüyor olması, değişmeyen bir işleve sahip olduğu anlamına gelmektedir. Toplumların; aile yapıları, işlevleri ve yaklaşımları açısından farklılıkların olması yanında benzerlikleri de söz konusudur. Benzeşme, aile adında bir kurumdan bahsetmemizi mümkün kılarken, farklılaşma da tek tip bir aile tanımlaması yapılmasını güçleştirir. Bu gibi benzerlik ve farklılık dil, din, ahlak, hukuk, sağlık, eğitim, beslenme, giyinme gibi neredeyse topluma dair her alan için geçerlidir.

Ailenin, oluşumu ve işlevleri açısından farklılıkları olsa da diğer birlikteliklerden ayrıştırılabilen bir birlikte yaşama pratiğidir. Mutlaka her tür genellenmenin bir kısım istisnalar içermesi gibi aile konusunda da değişmeyen yönler vurgulanmaya çalışıldığında, değişmediği söylenen o yönlerin de kısmen değiştiğini gösterir örnekler olacaktır. Hatta aile tanımlaması yapıldığında o tanımlamanın kapsamında olmayan bazı aile türlerinin olduğu söylenebilir. Farklılıklara odaklanıldığında benzerliklerin kaybedilmesi, benzerliklere odaklanıldığında farklılıkların gözden kaçırılması ihtimallerini akılda tutarak, yine de ailenin farklı toplumlarda farklı özellikler göstereceği ama buna rağmen bazı yönleri ile de benzeşeceği söylenebilir.

Ailede değişimin izlenebilmesi ve sabitelerin tespiti açısından toplumun değişimine bakmak yerinde olacaktır. Genel olarak insanlık tarihi için dört farklı toplum türünden bahsedilir: 1. Avcı ve toplayıcı, 2. Tarım, 3. Sanayi, 4. Sanayi sonrası. Bu toplumlar kendi sosyal şartları içinde aile, ekonomi, siyaset, hukuk gibi sosyal sistemlerini oluşturmuştur (Köse, 2018: 15). Bu çalışmada ailede değişimin izlerini sürmek için bilindiği kadarıyla en hızlı toplumsal değişimin görüldüğü son beş yüz yıllık döneme bakacağız.

Çalışmanın ilk bölümünde aile tanımlaması ve sınıflaması üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde ise aile sınıflandırması kapsamında tarihin son beş yüzyılındaki geleneksel, modern ve postmodern aile tipleri hakkında bilgi verilecek, üçüncü bölümde ise aile kurumunun farklı toplumlar arasında daha çok benzeşen ve zamana daha çok dayanıklı yönleri ele alınacaktır.

Aile Tanımı ve Sınıflaması

Günlük hayatta yaygın kullanılan bazı kavramları tanımlayama kalktığınızda kapsayıcı

bir tanımın çok kolay olmadığı görülür. Aile de o kavramlardandır. Evrensel geçerliliği olan, herkesin kabul edeceği aile tanımı yapmak oldukça güçtür. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi günümüzde dünya çapında ailenin sergilediği çeşitliliktir. Farklı topluluklara özgü çeşitliliği birçok ülkenin resmi kaynaklarında yer alan ve aile olarak kabul edilen birliktelikler için düzenlenen hak ve sorumlulukları kapsayan kanunlarında görülebilir. Farklı toplumdaki farklı aile yapılarından biri esas alındığında yapılan aile tanımı diğerindekini yansıtmayabilir. İkincisi, tarihsel süreç içinde toplumsal değişime paralel olarak aile kurumunun da sürekli değişime uğramaktadır. Bu değişimler ailenin yapısını ve işlevini değiştirmektedir. Dolayısı ile değişimlerin yansıttığı aile tanımları da birbirinden farklılaşmaktadır. Tüm bu nedenlerle hem tarihin yatay düzleminde hem de dikey düzleminde var olan farklı aile tipleri evrensel bir aile tanımı yapmayı zorlaştırmaktadır (Canatan, 2019).

Sosyoloji literatüründe aile ile ilgili yapılmış çok çeşitli tanımlar vardır. Bunlardan her biri aileyi değişik bir sınıflama içine yerleştirir ve aileyi sosyal hayatın ana şekillerinden biri olarak kabul ederek tanımlar (Turğut, 2016). Kimi ailenin üretimdeki veya üreyimdeki önemini, kimisi yaşadığı yeri veya bir başka sosyal hayat gerçekliğini merkeze alarak tanımlayabilir. Mesela aile “anne-baba-çocuktan oluşan birim” olarak tanımlanabilir ancak bu belli tarihsel döneme ait sosyal gerçeklikteki aileyi tanımlar. “İnsanlığın sosyal ve kültürel gelişmesinin tüm safhalarında yer alan aile kurumu, genel olarak iki cins arasındaki ilişkileri, neslin devamını düzenleyen, standartlaştıran bir sistemdir” (Aydın, 2011) diye tanımlandığında vurgu merkeze alınan sosyal gerçeklik kadın erkek arasındaki cinsellik ve nesil sürekliliğidir.

Vurgunun birey veya topluma yapılması durumunda tanım farklılaşır. Örneğin “aile toplumun en temel kurumudur” dendiğinde birey göz ardı edilmiş, topluma vurgu yapılmış olur. Bazıları bu tanıma itiraz eder ve bu tanımın, aile bireylerinin adeta aileden soyutlanmasına yol açtığı eleştirisini yapar ve bu tanımın bir yanılgı olduğunu, yanılgıdan sakınabilmek için kurum kavramını sadece toplumsal işlev ile sınırlandırılmaması gerektiğini, aileyi kurum olarak düşünürken ve ifade ederken ailenin aynı zamanda bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere tesis olan bir kurum olduğunun unutulmaması gerektiğini söyler (Dikeçligil, 2012).

Kısacası ailenin yapısını ve işlevini düşündüğümüzde, ailenin hem yapısında hem de işlevinde yaşanan değişimden dolayı her çağın ve toplumun özelliklerini taşıyan ve hepsine uygun bir aile tanımı yapmak kolay değildir.

Aile tanımında hem birey hem de toplum için önemli olan ve süre giden işlevi, buna ilaveten bilinen ilk toplumdan günümüze kadara olan uzun ömrü hesaba katılmalıdır. Bu üç hususu içine alacak biçimde aileyi, ilk çağlardan günümüze kadar her toplumda mevcut olan, hem belli kurallar çerçevesinde bir araya gelmiş bireylerin sosyo-psikolojik ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılayan hem de toplumsal devamlılık için gerekli üreyimi sağlama potansiyeline sahip olan bir toplumsal kurum olarak tanımlayabiliriz.

Tanımı gibi ailenin evrensel bir sınıflandırmasını yapılmak da zordur. Yapılan her bir sınıflama/tipleştirme de aileyi farklı bir yönden ele almaktadır.

Aile sınıflandırması her türlü gücüne rağmen genelde sosyolojinin özelde ise aile sosyolojisinin önemli konuları arasındadır. Geçmişten günümüze toplumun çeşitli özellikleri baz alınarak birçok aile sınıflaması yapılır. Toplumun sosyo -ekonomik yapısı gözönüne alınarak sanayi öncesi aile, sanayi sonrası aile; büyüklüğü ve sayısı dikkate alındığında geniş aile, çekirdek aile; güç ve otorite ve soyun izlenmesi bakımından sınıflandığında anaerkil, babaerkil ve eşitlikçi aile; eş sayısı dikkate alındığında çok eşli, tek eşli aile ve parçalanmış aile; mirasın geçişi dikkate alınarak ataerkil aile, kök aile, kararsız aile; yerleşim yeri esas alındığında yerleşik aile, göçebe ailesi veya kent ailesi, kasaba ailesi, köy/kır ailesi yine yerleşim yerine göre büyük aile (kırsal), küçük aile (kentsel), geçiş ailesi (kasaba-gecekondu); yönetim şekli dikkate alınarak imparatorluk ailesi, ulus devlet ailesi; baba mesleği ve/veya aile mesleği dikkate alındığında memur ailesi, esnaf ailesi, işçi ailesi, işveren/yönetici ailesi; aile üretim biçimine göre sınıflandığında köleci aile, feodal aile, kapitalist aile, sosyalist aile; Batı toplumu merkezli toplumun gelişmişliğinin temel alındığı geleneksel aile, modern aile; yine Batı toplumunun gelişimi merkeze alınarak yapılan avcı toplayıcı ilkel aile, tarım toplumu ailesi, sanayi toplumu ailesi ve sanayi sonrası toplum ailesi (Gökçen, 2016; Sayın, 2020; Zeybekoğlu Dünder, 2018; Can, 2016; Köse, 2018; Gökçe, 2011, Aydın, 2011) sınıflamaları bunlardan bazılarıdır. Bu sınıflama farklılıklarında dikkati çeken bir husus aynı aile türünün farklı sınıflamalar altında ve bazen de farklı isimle yer alabildiğidir. Mesela sanayi sonrası aile, modern aile, çekirdek aile veya büyük aile, geniş aile, geleneksel aile birbirine yakın aile türlerini tanımlamak için kullanılmaktadır.

Aileyi farklı isimlendirmek ve farklı sınıflandırmak bilim alanına göre değişebildiği gibi aynı disiplin içinde bile farklı isimlendirme ve sınıflandırma olabilmektedir. Zira aynı toplumu Marksist, liberal veya feminist bir gözle okuyan kişilerin sınıflandırması farklı olmaktadır. Mesela aile yeniden üreyimin vazgeçilmez bir kaynağı olarak kabul edildiğinde, heteroseksüel aile ve eşcinsel aile sınıflaması anlamlı olmayacaktır. Kısaca aile ile ilgili yapılan her sınıflamanın kendi içinde bir mantığı bulunmaktadır.

En yaygın olarak yapılan geleneksel/geniş aile ve modern/çekirdek aile sınıflamasının Doğu hatta Batı toplumları için de uymadığı yönünde eleştiriler bulunmaktadır. En işlevsel sınıflamalardan birisinin, ailenin tarih boyunca geçirdiği dönüşümü temel alarak yapılan; avcı-toplayıcılık dönemindeki anaerkil, tarımsal ekonominin yaygınlaştığı dönemdeki babaerkil ve sanayi dönemindeki eşitlikçi aile sınıflaması olduğu söylenir (Can, 2016). Başka bir isimle bu aileler; ilkel toplumda aile, sanayi öncesi toplumda aile ve sanayi toplumunda aile olarak sınıflandırılabilir. Aynı döneme denk düşecek bir başka sınıflandırma; ilkel toplum ailesi, pre-modern toplum ailesi ve modern toplum ailesi olarak da yapılabilir.

Nüfusun ve ihtiyaçların artması, toprağa yerleşme, iş bölümü, coğrafi keşifler, sanayileşme, bilim ve teknoloji, bireyselleşme, özgürlük, eşitlik gibi hakların ön plana

çıkması, toplumsal değer ve kurumlara bakıştaki zihniyet değişimi gibi nedenlerle aile dönüşüme uğraktadır. Bu dönüşümler de ailenin çeşitlenmesine neden olmakta, yeni yeni aile tiplerinin oluşmasına yol açmaktadır.

Üç Tip Toplumda Ailenin Değişim İzlerini Sürmek

İnsanlık tarihi ile eş dönemde var olan aile geçen bunca zaman içinde toplumun en temel kurumu olma özelliğini korurken her devire, kültüre ve toplumsal özelliğe göre özgünlüğü bulunur. Bu özgünlük ailenin süregelen bir kurum olmasına katkı sunar. Ailenin her devir ve toplumda var olması onun toplumsal özelliklere uyum kabiliyeti yanında, toplumlar için vaz geçilmez bir kurum olduğunun da göstergesidir.

Aile bir sistem olarak düşünüldüğünde gerek yapısı gerek işlevleri ve gerekse yapı içinde aktörlerin rolleri açısından içinde bulunduğu toplumun özelliklerine göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Başta aile olmak üzere toplumsal kurumların değişimi bağlamında insanlık tarihinin son beş yüz yılı, büyük değişimlere sahne olmuştur. Bu dönemde birbirinden farklı sosyo-ekonomik yönü ve yaşam tarzı olan üç farklı toplum tipinden bahsetmek mümkündür. Bunlar: Geleneksel/tarımsal toplum, Modern/sanayi, teknoloji toplumu ve Postmodern/dijital toplum. Bu üç farklı toplum tipinde doğal olarak birbirinden farklı aile yapıları karışımına çıkmaktadır. Bu aile tipleri arasında tarihsel olarak zorunlu bir ardılık ilişkisi olmayabilir. Aynı tarih düzleminde hem geleneksel hem modern hem postmodern hatta hem de ilkel toplumun özellikleri göre oluşmuş aile yapıları bulunabilir.

Geleneksel (Tarımsal) Toplumda Aile

Bir toplum tipini diğerlerinden farklılaştıran, temel toplumsal kurumlarının kendine özgü nitelikler taşımasıdır. Bu bağlamda geleneksel toplumun kendine özgü bazı ekonomik, eğitim, siyasal ve toplumsal özellikler barındırdığı söylenebilir. Geleneksel toplumda hayatın ana geçim kaynağı toprağı işleyerek elde edilen tarımsal üretilimdir. Üretim insanların ve hayvanların fiziksel gücüne ile gerçekleştirilir, toprak genelde kuşaklar boyunca aynı soya ait olur. Tarımsal üretimin yanında makineleşmemiş alet, edevat üretimi ve bu zanaatlarla uğraşma da yaygın olmasa da geçim kaynaklarındandır. Genelde bu toplumun ekonomisi için tarımsal ve kapalı ekonomi niteliği yapılıdır. Servetin el değiştirmesi zayıftır. Geleneksel toplumunda siyasal kurumlar oluşmuştur ancak yönetim hakkı belli bir aile veya gruba aittir. Okuma yazma yaygın değildir. Toplumsal hareketlilik sınırlıdır, herkes aile mesleğini ve çalışma düzenini devam ettirir. Kilometre kareye düşen nüfus az ve kırsal yaşam tarzını yaygındır. İnsan ilişkileri daha çok yüz yüzedir. Kişinin itibarı, toplumdaki yeri, yeteneği ve niteliği ile değil ait olduğu aileye, soya göre oluşur (Bozkurt, 2006; Biber, 2016).

En yaygın bir şekilde geleneksel toplumda bulunan geniş / geleneksel ailenin baskın olan bazı özellikleri bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz: Genelde kırsal bölgede ve tarımla geçinen bu aile hem dikey (dede-oğul-torun) hem de yatay (kardeşler, amcalar,

evlenmemiş halalar, kuzenler vb.) olarak birçok akraba üyeleri birlikte yaşarlar ve üye sayısı bazen onlarla bile ifade edilebilir. İnsan gücüne ihtiyaç fazla ve aile gücünde sayı önemi olduğundan doğum kontrol yoktur veya nadirdir. Doğurganlık istenen bir şeydir. Ailede yeni doğan oranı ve yeni doğan ve bebek ölümü yüksektir. Aile üyeleri arasında hiyerarşik bir yapı vardır. Bu hiyerarşide erkeklerin kadınlar, yaşlının gençler üzerinde yetkisi ve üstünlüğü bulunur ve soy babaya dayanır. Bu yönüyle bu aile tipine ataerkil aile yapısı da denir. Bu aile tipinde mülkiyet ortaktır. Akrabalık ve yardımlaşma, dayanışma önemlidir. Bu yönüyle aile temel sosyal güvenlik şemsiyesi işlevi görür.

Geleneksel ailede roller karmaşık ve gevşek değildir. Kadın ve erkeğin rolleri kalın çizgilerle belirgindir. Evin erkeği yani koca evin geçimini sağlamakla evin kadını ise ev içi işleri yapmakla sorumludur. Yetişkin ve yaşlı üyelerin çocuk bakımı, gençlerin tarlada ve evde çalışma sorumlulukları vardır. Ailede kişilerin cinsiyetine ve yaşına göre kesin rolleri bulunur. Buna “tek rol” de denmektedir. Aile geliri tek elde toplanır ve tek elden harcamalar yapılır. Geleneksel aile üretimi toprağa bağlı olduğundan ailelerin, aile bireylerinin şehir değiştirmesi, iş değiştirmesi gibi sosyal hareketliliği zordur. Bireyler statüsünü üyesi olduğu aileden alır ve aile birinci planda, bireyler ikinci planda yer alır. Bu nedenle ailenin namusu, şanı, şöhreti bireyinkinin önündedir. Aile bireyin her türlü maddi ve manevi ihtiyacını karşılamakla, maddi ve manevi yönden eğitmekle ve korumakla sorumludur. Geleneksel ailede gelenek önemlidir. Bu tür ailelerde mahremiyet kültürü önemlidir. Aile içi özel durumlar, sorunlar, sırlar ifşa edilmez. Bu durum aile mahremiyetini sağlayacak şekilde mimari yapılara yansımıştır. Kısaca geleneksel aile ekonomi, eğitim, sağlık, güvenlik vb. birçok kurumun işlevini üzerinde toplayan bir yapıya sahiptir (Sayın, 2020; Yıldırım, 2019a; Yıldırım, 2019b; Turğut, 2017; Aydın, 2016; Gökçen: 2016; Can, 2016;; Gökçe, 1976).

Geleneksel / geniş ailenin yapısının özellikleri sıralanırken işlevleri hakkında da bilgi verilmektedir. Ancak bu konuya özel bir vurgu yapmak gereklidir. Çünkü diğer aile türlerinin hiçbirinin bu kadar çeşitli işlevi bünyesinde toplamadığını görüyoruz. Toplumsal değişimin aile özelinde izini sürdüğümüzde geleneksel ailenin işlevlerini başka kurumlara devrederek kendini yenilediğini görmekteyiz.

Günümüzde farklı birçok kurum ve kuruluşun işlevini yerine getiren geleneksel ailenin bu özelliklerini şöylece özetleyebiliriz: 1. Üretim işlevi; geniş aile kendi ihtiyaçlarının çoğunu üretir ve dışa bağımlılığı azdır. 2. Üreyim işlevi; toplumun ve ailenin kısaca nesil devamı üreme yoluyla sağlanır. Hem iş gücü ihtiyacı hem de toplumsal itibar açısından bir ailenin kalabalık olması önemlidir. Geleneksel ailede üreyimi en yüksek aile tipidir. 3. Psikolojik destek işlevi; eşler, çocuklar, ebeveyn ve çocuklar arasında sevgi, saygı ve güven bağının yüksektir. Bu bağlarla aile üyeleri mutlu veya üzüntülü günlerinde yanında aile üyelerini bulur, kendini güçlü, güvende hisseder, yalnızlık duygusuna kapılmaz. Aile kişilerin bireysel psikolojik doyum merkezi olur. 4. Eğitim işlevi; hayata dair ihtiyaç duyulan mesleki, dini, sağlık, kültürel vb. bilgiler büyük ölçüde aile tarafından öğretilir. Aile bu bilgilerin sadece verildiği yer değil uygulandığı yerdir de. Bu yönüyle hem teorik hem uygulamalı eğitimi içinde

barındırır. 5. Dini kurum işlevi; aile üyelerine sadece dini bilgi ve pratikleri aktarır aktarmakla kalmaz dinin uygulanmasını, yaşanmasını yerleştirmeye çalışır ve denetler. Böylece dinin nesilden nesile geçmesini sağlar. 6. Sağlık işlevi; aile birçok hastalığın tedavisinden doğumlara kadar sağlık hizmetinin verildiği yerdir. Ev aynı zamanda hastane, aile üyeleri sağlık görevlisi işlevi görür. 7. Saygınlık işlevi; bireysel saygınlık kişisel yetenek ve niteliklerinden çok aileden edinildiğinden, kişiler saygınlığını aileden edinirler. Kişilerin saygınlığı ve değeri ailesiyle paraleldir, geldikleri aile toplumsal statü ve prestij için önemlidir. 8. Eğlence ve boş zaman değerlendirme işlevi; aile dinlenme ve eğlenme aynı zamanda boş zamanları değerlendirme yeridir. Bu kapsamda bayramlar, özel günler, düğünler, törenler, şöenler vb. birlikte yaşanır. 9. Güvenlik işlevi; aile dışardan gelecek her türlü maddi ve manevi tehlikeden karşı koruyup kollar. Bu yönüyle aile polis, jandarma emniyet güçleri işlevi görür, kişilerin güvenliği aileleri tarafından sağlanır. 10. Yardım ve bakım merkezi işlevi; üyelerine yaşamlarını sürdürebilmek için her türlü maddi ve manevi destekte bulunur. Her toplumda fiziksel, ruhsal, parasal açıdan yardıma ve bakıma muhtaç insanlar bulunur. Geniş ve geleneksel aileler başka bir kurum ve kuruluşa ihtiyaç duymadan bireylere bu imkanı sunar (Sayın, 2020; Zeybekoğlu Dündar, 2018; Turan, 2011; Kongar, 1970; Gökçe, 1976).

Yapısı ve işlevi ile insanlık tarihinde en uzun süre hüküm süren ve en geniş kapsamda uygulama alanı olan geleneksel ailenin avantaj ve dezavantajları da bulunmaktadır. En bilindik avantajı, kurum olarak oldukça güçlüdür, kırılğan değildir, bu nedenle de boşanmalara çok az rastlanılır. Biz vurgusu yoğun olduğundan bencillik düşüktür. Aile normları belli olduğundan aile içi kaos azdır. Buna karşın ailede tembel ile çalışkan aynı sosyal imkana, aynı yiyecek ve barınağa sahiptir. Bu adaletsiz bölüşüm çalışma arzusunu ve aile içi adalet duygusunu zedeler. Ailede karar hiyerarşiye göre alındığından hiyerraşinin altında yer alan bireylerin özgürlükleri oldukça kısıtlıdır. Bu eş, meslek, yaşamak istenilen yere kadar her türlü bireyi doğrudan ilgilendiren konuları içerir.

Modern Toplumda Aile

Modern, kelime olarak çağdaş demektir. Çağ sürekli değişir. Dün modern olarak betimlenen bugün çağdışı olarak görülebilir. Modern öncekinden farklılığı ifade eder. Modern toplum, dünden farklı bir toplum demektir. Modern toplumla geleneksel toplum arasındaki en önemli fark modern insanın toplumsal ve doğal çevresi üzerinde daha çok etkiye sahip olmasıdır. Modern nitelemesi, o çağdaki her şeyi değil baskın olan değer, uygulama ve yaşama biçimlerini içermektedir (Demir, 2014).

Modern Toplum ifadesi genelde sanayileşme sonrasında yapısı ve işlevi değişen toplumları tanımlamak ve sanayileşme öncesi toplumdan farklılığına vurgu yapmak üzere kullanılmaktadır. Modern olarak nitelendirilen toplumların temel özellikleri sanayileşme, makineleşme ve kitlesel üretim, çalışmak ve diğer imkanlardan yararlanmak için kitlesel olarak kırsal alandan kentsel alanlara göçün bir sonucu olarak kentleşme başta gelir. Modern toplumda ekonomi, tarımdan ziyade sanayi sektöründe yoğunlaşmıştır. Çalışma hayatı daha

çok uzmanlaşma esasına dayanır. Modern toplumun yönetimi büyük imparatorluk ve krallıktan ziyade ulus devletler şeklindedir ve iktidar meşruiyetini halktan almaktadır. Yönetim şekli demokratik cumhuriyetler şeklindedir. Bu toplumlarda okur-yazarlık oranı yüksek, iletişim, ulaşım ve haberleşme kanalları herkesin erişimine açıktır. Bireylerin rolleri ve statüleri hem değişmiş hem de çeşitlenmiştir. Ayrıca bireyin aileye dayalı doğuştan kazandığı statüden farklı olarak bireysel başarısı ve niteliği aracılığı ile yeni statüler kazanma imkanı doğmuştur. Bunların bir sonucu olarak toplumda dikey ve yatay hareketlilik daha yaygındır. Modern toplumda fabrikaların ve kentleşmenin artmasıyla köylü-şehirli, işçi-işveren, amir-memur gibi yeni sosyal sınıflar doğmuş aynı zamanda müşterek mülkiyet yerine özel mülkiyet esas olmuş, üretimin değişmesiyle birlikte tüketim kalıpları değişmiştir. Bürokratik örgütlenmenin artması, rasyonelleşme, bireyselleşme ve toplumsal farklılıklar bu toplumun göze çarpan belirgin özelliklerindedir. Bireyselleşmenin bir sonucu olarak komşuluk ve akrabalık gibi ilişkiler de zayıflamıştır (Bozkurt, 2006; Aron, 1978).

Modern toplumda aile kurumu birçok yönden geleneksel kurumdan farklılaşmıştır. Bu yeni aile tipinin de bazı avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır.

Modern aile ile çekirdek aile tanımlaması genelde eş anlamlı olarak kullanılır ve geleneksel toplumların aile yapısı olarak geniş aile, modern toplumların aile yapısı olarak çekirdek aile gösterilir. Her ne kadar bu sınıflamaya ve sınırlandırmaya yerellikler göz ardı edildiği, genelleme ve soyutlama yapıldığı söylenerek itiraz edilse (Dikeçligil, 2012), modern ile çekirdek ailenin karıştırıldığı söylene de (Gökçen, 2016) yaygınlık ve genel özellik dikkate alınarak bu sınıflamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca çekirdek ailenin özellikleri olarak sayılan unsurlar (Gökçen, 2016) modern ailede sayılan unsurlarla örtüşmektedir. Bu nedenle bazı çalışmalarda aile tipolojisi olarak her iki isim birlikte kullanılarak “modern çekirdek aile” nitelmesi yapılmıştır (Tekin Epik ve ark, 2016). Bu bağlamda modern aile ve çekirdek aile ifadeleriyle aynı aile tipinin kastedilmesi pek yanlış değildir.

Modern ailenin yapısal özellikleri içinde en çok göze çarpan ve ilk sıralarda gelen üye sayısının azlığıdır. Aile üyelerini oluşturan yatay ve dikey ilişki ağı sınırlıdır. Modern ailenin üyelerini ebeveyn ve çocuklar oluşturmaktadır. Yakın akraba grubu aile tanımı içine girmeyince ve çocuk sayısı birçok nedene bağlı olarak sınırlandırılınca ailedeki birey sayısını azaltmıştır. Modern ailede ideal aile üye sayısı olarak; anne, baba, biri erkek diğeri kız iki çocuk olmak üzere dört kişi olarak düşünülür. Ancak çocuk sayısı giderek teke düşmektedir.

Modern aile ekonomik anlamda üretimin ve tüketicinin birleştiği hem işin sahibi hem de o işin işçisi olma özelliğine sahip bir kurum değildir. Modern ailede ev ve iş yeri ayrılmıştır. Bu durumda üretim sürecine katılabilen bireyler başkası için üretir, başkasının ürettiğini de tüketir durumdadır. Yine modern ailenin üretim ve tüketim formları çok çeşitlenmiştir. Üretim anlayışı da değişikliğe uğramış ev içi emek üretim kapsamı dışında kalmış. Ayrıca modern ailede kadınların, çocuklar ve yaşlılar ev üretimi üretim kapsamından çıkmış sadece yetişkin bireylerin ev dışı kazanç getiren çalışmaları üretim olarak görülmüştür. Kısaca aile

üretim yeri olmaktan çıkmıştır (Demir, 2020; Sunar, 2019; Can, 2014; Zeybekoğlu, 2013).

Modern ailenin üretim yeri olmaktan çıkması ile birçok fonksiyonunun başka kurumlara devri sözkonusu olmuştur. Bunların başında eğitim gelmektedir. Özellikle yaşlı ve tecrübeli aile bireylerinin üstlendiği eğitim, eğitim kurumlarına bırakılmıştır. Yine anne baba ile birlikte yaşlıların ve büyük kardeşlerin üstlendiği çocuk bakımı ayrıca yaşlıların genç üyelerce yerine getirilen bakım hizmetleri, sosyal destek kurumlarına devredilmiştir. Bu kapsamda çocuk bakım evleri, huzur evleri, kadın sığınma evleri gibi kurumlar oluşmuştur (Yıldırım, 2019a; Yıldırım, 2019b; Kongar, 1970)

Toplumun ve zamanın özelliklerine göre yaşa atfedilen büyüklük/küçüklük algısı değişebilmektedir. Bugün çocuk denilebilen yaşlardaki kişiler, savaş halindeki toplumlarda yetişkin sayılıp orduya katılmışlardır. Bunun gibi kitlesel salgın hastalıkların bulunduğu, besin yetersizliğinin olduğu, tedavi yöntemlerinin gelişmediği zamanlarda yaş ortalaması oldukça düşüktür. Mesela gelişmiş ülkelerde ortalama ömür 1800'lerde 45 civarında iken bugün 80 yaşına kadar yükselmiştir, hatta sadece yaş ortalaması değil insanların ortalama boy uzunluğu da artmıştır (Hadhazy, 2015). Ortalama ömrün düşük olduğu, nüfus oranının az olduğu toplumlarda evlilik yaşının günümüzden az olması doğaldır. Toplumsal yaşama koşulların iyileşmesi, bireylerin eğitim sürecinin uzaması ve evin geçimi sorumluluğunun karı-koca üzerinde olması gibi sebeplerle bağlı olarak modern ailenin kurucu unsuru olan kadın ve erkeğin yaş oranı yükselmiştir. Önceleri onlu yaşlarla ifade edilen ilk evlilik yaşları, modern ailede yirmili yaşların ortasını aşmıştır. Ayrıca modern ailede evlilik kararları evlenecek bireyler tarafından alınmaktadır.

Ailede hiyerarşi söz konusu olduğunda yaş ve cinsiyet işin içine girer ve genelde yaşlının gence, erkeğin kadına hiyerarşik üstünlüğü algısı olagelmıştır. Modern ailede kararların alınmasında, kaynakların paylaşılmasında, aile ile işlerin denetlenmesinde yaşlıların aile hiyerarşisinin en tepesinde bulunması durumu yoktur. Aileye yönelik kararların alınması, işlerin yapılması ve denetlenmesi sorumluluğu ailenin yetişkin üyesi, anne-babası üzerindedir. Yaşlılar karar ve denetim mercii yerine danışma merci konumundadır. Çoğu kez buna bile ihtiyaç duyulmayabilir. Yine hiyerarşide cinsiyet gündeme geldiğinde modern ailede kadın erkek arasında hiyerarşik ilişki yerine daha eşitlikçi bir ilişki bulunmakta, kararlar karı-koca tarafından birlikte alınmaktadır. Bunda kadınların da çalışma hayatı içinde olması ve erkekle birlikte evin geçimini sağlaması ve kadına bakış açısının değişmesinin etkisi büyüttür. Modern ailede kadın ve erkeğin statüsü buna bağlı olarak da rolü değişmiştir. Kadın artık sadece ev içi işlerle, erkek ise ev geçimi ile sorumlu değildir. Kadın evin geçimi, erkek de evin işlerinde rol paylaşabilmektedir (Köse, 2018; Eyce, 2000; Hablemitoğlu, 2009; Bayer, 2013).

Modern aile birçok sebebe bağlı olarak boşanma oranı yüksektir. Bunda ailenin kırılğan ilişkiler sergilemesi, toplumun boşanmaya daha müsamahakar bakması, kadının çalışma hayatında olması ile zor evliklere katlanma mecburiyetinin azalması gibi bir dizi sebepler

sayılabilir (Zeybekoğlu Dündar, 2018; Demir, 2018)

Modern ailede hem çocuğun sayısı az hem de çocuğa yaklaşım farklıdır. Aileler, doğum kontrol yöntemleri ile çocuk sayısını sınırlı tutmakta, çocuk eskisi kadar ailenin ekonomik ve toplumsal olarak bir güç kaynağı olarak görülmemektedir. Çocuğun sayısı az ancak konumu merkezidir. Kazançların ve kaynakların planlanmasında, kullanımında çocuklar önemli ve önceliklidir. Ayrıca aile içinde kız ve erkek çocuğunun değeri birbirine yakındır. Yine modern ailede ebeveyn çocuk ilişkisi özellikle baba çocuk ilişkisi bağlamından mesafe azalmış ve daha yakın bir ilişkiye dönüşmüştür. Çalışan kadının çocuklarına daha az zaman ayırabilmesi, babanın bu konudaki desteğini ve paylaşımını artırarak babanın rolünü güçlendirmiştir (Tekin Epik vd. 2017; Zeybekoğlu, 2013). Çocukla yetişkinin dünyası farklıdır, özel bir yetiştirilmeye tabidir, yetişkin ve çocuk yaşamı arasında keskin bir fark vardır (Aydın, 2016)

Modern ailede akrabalık ilişkileri gevşektir. Hem fiziki mesafe hem de sosyal mesafenin olması, gündelik hayatın yoğunluğu akrabalar arası sıkı ilişkiyi mümkün kılmamaktadır. Aynı zamanda ailelerin akrabaya maddi ve manevi duyabilecekleri ihtiyaçlarını karşılamak üzere modern toplumda bulunan destek kurum ve kuruluşları yaygındır. Bu bağlamda maddi ihtiyaç için kredi alınacak bankalar, sosyal yardım kuruluşları manevi ihtiyaç sayılabilecek birlikte olmak, etkinlik yapmak için dernekler, sosyal sınıflar, arkadaş grupları yakın akrabaya olan ihtiyacı ve bağları azaltmıştır, akrabaya yabancılaşma artmıştır. Yine toplumun dinamikliği ve eş seçiminin bireylerin kararına bırakılması ile yakın akraba evliliği oldukça azalmış bu da eş nedeniyle akraba ilişkisindeki kuvvetli bağ nedenselliğini azaltmıştır. Son on yılın yakın akraba evlilik istatistiklerine baktığımızda düzenle bir düşüş görülmektedir (Ünal, 2020).

Aile sorumluluğunun farklı kurumlara devredilmesi dolayısı ile ev dışına ev içi özeline taşınması, aile bireylerinin daha çok sosyal hayatla iç içe olması, görsel medyanın ev içine girmesi, ulaşım ve iletişim imkanlarının kolaylaşması, ev içi mahremiyetin kalın kabuklarının yumuşamasına, ev içi özeline alenileşmesine ve nihayetinde modern ailede mahremiyet sınırlarının aşınmasına yol açmıştır. Modern ailede sıkı mahremiyet yerine gevşek mahremiyet ilişkisi bulunmakta buna bağlı olarak şiddet, boşanma, aldatma gibi negatif ilişkiler ile sevinçli günlere ve mutlu (bazen de sözde mutlu) pozitif ilişkilere dair hem her şey kamu önünde cereyan etmesi ailenin kamusallaşmasına neden olmuştur (Yıldırım, 2019b).

Toplumların farklılaşması toplumsal yapılarında farklılaşmasına yol açmakta, toplumsal ilişkileri ve kurumları dönüştürüp, değiştirmektedir. Toplumsal değişim ve dönüşümün en çok etkilediği kurumların başında aile gelmektedir. Modern toplumda şekillenen modern ailede eğitim-öğretim, yeme-içme, sağlık, temizlik, yaşlı-çocuk bakımı gibi iş ve işlevlerin hatırı sayılır kısmı modern kurumlar tarafından yerine getirilmektedir. Geleneksel aileye kıyasla modern ailenin işlevleri daralmasına rağmen aile olmanın en önemli, temel ve başka kurumlara devredilemez işlevlerini ve hala en temel ve alternatif olmayan toplumsal kurum olma özelliğini korumaya devam etmektedir. Modern ailenin en önemli ve

toplumda aileye verilen en büyük hasarın başında gelmektedir. Bireycilik aile karşıtı bir zihniyet ve eğilimdir. Diğerkâmlığın, fedarkarlığın, yardımın, empatinin zayıf olduğu bireyci benlik duyguların ön planda olduğu bu toplumda bireyler ya evlilik sorumluluğu almaktan kaçınmakta, evlilik oranları düşmekte ya da evlenseler de evliliği sürdürme eğilimi zayıflamaktadır. Bencillik, sorumsuzluk ve ilgisizliği getirir. Nitekim TÜİK'e göre Türkiye genelinde en fazla boşanma nedeni %50,9 ile eşlerin birbirlerine karşı sorumsuz ve ilgisiz davranmalarıdır (TÜİK, 2017). Yine yapılan bir çalışmada bencilliğin bir göstergesi olan eşe karşı huysuz, sinirli ve aşağılayıcı olumsuz davranışlar boşanmanın sebepleri arasında ilk sıralarda gelmektedir (Demir, 2018). Sonuçta bireyselleşme ailede hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara yol açmakta, avantaj ve dezavantaja dönüşebilmektedir. Kişisel sorumluluk alındığı, sorunlarla başa çıkma kabiliyeti geliştirildiği ölçüde avantaj, bencillğe ve hazcılığa dönüştüğü, sorumluluktan kaçınmaya yol açtığı ölçüde de dezavantaj olabilmektedir.

Modern ailede eşler arası sadakati sağlayacak, koruyacak dışsal faktörler oldukça zayıftır. Başka deyişle sadakatsizliğe götürecek ortamlara ulaşmak, erişmek daha kolaydır. Bir dezavantaj olarak bu kadar çeldiricilerin olması insan iradesine daha fazla yük getirmektedir. Sadakati sağlayacak destek ve yan koruyucu faktörlerin az olması eşlere sadakati sağlama açısından daha fazla çaba sarf etmeyi gerektirmektedir.

Postmodern Toplumda Aile

Modern sözcüğü bir önceki döneme göre içinde bulunulan dönemin kendine haslığını, özgünlüğünü vurgularken postmodern de modern olarak nitelenen dönemin geride kaldığını yeni bir döneme girildiğini bu dönemin de kendine özgü niteliklerinin olduğunu vurgular. Her ne kadar 'modern' kelimesi isim olarak 'içinde bulunulan an' olsa da anın kalıcı olamayışı modernin de geride bırakmaktadır. Bu durumda postmodernin de bir gün geçmiş olacağı bir kehanet değildir.

Modern toplumun oluşumunun sanayi devrimi ile ilişkilendirilmesi gibi postmodern toplum da özellikle 1970'lerden sonra hızlı gelişen bilgi, bilişim, haberleşme ve teknoloji alanı ile ilişkilendirilmektedir. Bundan dolayı da postmodern topluma: sanayileşme sonrası olduğu için endüstri sonrası toplum; eğitim öğretim ve bilginin geliştiği ve yayıldığı için bilgi toplumu; bilgisayarın hayatın her alanını girmesinden dolayı bilişim toplumu; haberleşmenin gelişmişliği ve kolay erişilebilirlikten dolayı iletişim toplumu ve ayrıca dijital toplum, teknolojik toplum gibi çeşitli isimler verilmektedir. Geleneksel toplumun ağırlıklı iktisadi faaliyeti tarımsal üretim, modern toplumun endüstriyel üretim olarak genellersek postmodern topluma da bilgi-bilişim-dijital üretim diyebiliriz. Postmodern toplumda işgücü fiziksel olmaktan çıkmış zihinsel dönüşmüştür. Bu dönüşümden kadınların daha olumlu etkilendiği söylenebilir. Zira fiziki olarak erkeklerle rekabet edemeyecek kadın zihinsel olarak erkeğin yaptığı her işi yapabilme şansına sahiptir. Bu da postmodern toplumda kadınların iş piyasasına daha çok katılımını sağlamıştır.

Postmodern toplumun temel özelliği hızdır. Fastfoodlarda hızlı yenecek, internet ve medya ile bilgiye hızlı ulaşılacak, teknoloji hızlı yenilenecek, hızlı trenler, uçaklar, köprüler kavşaklar hızlı ulaşım hizmet edecek. Modern toplumun vurgusu olan bireycilik bu toplumda çoğu kez bencillığe dönüştüğü görülecektir. Bencilik ve özgürlükle birlikte görecelik, çoğulculuk ve çoğu kez de kuralsızlık bu toplumun özellikleri olarak sayılabilir ve sonuçta postmodern toplum; 'ne olsa gider' anlayışı bulunan, çoklu ve karmaşık yapı bir toplumdur.

Postmodern toplumun bencil, özgür, kuralsız, çoklu yapısı eğitimden aileye kadar birçok toplumsal kurumu etkilemiştir. Bu etki bazen pozitif bazen de negatif yöndedir.

Sosyoloji literatüründe postmodern ailenin yeterince yer alması da özelliklerinden bahsedilmeye başlanmıştır (Güneş, 2011). Postmodern toplumda aile ya da başka bir deyişle 'postmodern aile', içinde bulunduğu toplumun çoklu anlayışını yansıtır biçimde çeşitlenmiştir. Bundan önce söz ettiğimiz aile türlerinden geleneksel toplumda aile çeşidi yok denecek düzeyde iken¹, modern toplumda, modern aile olarak tanımladığımız anne baba ve çocuklardan oluşan aileye, boşanma veya ölüm nedeni ile tek ebeveynli aileler eklenmiştir. Postmodern toplumun aile çok fazla çeşitlenmiş, tek bir aile yapısı yerine çoklu aile yapıları postmodern ailenin en büyük özelliği haline gelmiştir.

Çekirdek aile ile beraber; başta boşanma sebebi olmak üzere ölüm, nikahsız birliktelik, sunni döllenme (sperm bankası, taşıyıcı annelik vs.) ile oluşan tek ebeveynli aile; birden çok evlilikle oluşmuş ve bir ailede anne- baba- çocuk farklılığı bulunan üvey/karışık aile vs. gibi farklı yapılar postmodern aile tanımı içinde kendine yer bulabilmektedir (Aydın, 2011; Yıldırım, 2019a) Bununla beraber bazı çalışmalarda eşcinsel aile ve birlikte yaşam olarak ifade edilen nikahsız birlikteliklerde bu aile kapsamında ele alınsa da (Ertan, 2018) ilkini ailenin temel fonksiyonundan birisi olan neslin devamına imkan tanımadığı diğerini de aile olmanın hukuki alt yapısını oluşturan nikahın bulunmadığı için aile başlığı altında yer vermek yerine bu beraberliklere eşcinsel ve heteroseksüel birliktelikler tanımlamasının daha doğru olacağı kanaatindeyim.

Postmodern ailede klasik aile kurma evreleri olan evlenme, çocuk yapma, çocukların dağılması, aileyi kuran kadının ve/veya erkeğin ölümüyle ailenin sonlanması şeklindeki ardıllık her zaman bulunmayabilir. Bazen çocuktan sonra kadın-erkek evlenebilir, bazen hiç evlenilmeyip tek ebeveynli aile olarak olabilir. Ayrıca evliliğin kurucu elemanları olan kadın ve erkekte yaş daha önceki anılan aile tiplerine nazaran daha da ilerlemiş durumdadır.

Postmodern ailede teknoloji ve tıbbın yeni yöntemlerin kullanımı önceye nazaran yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda taşıyıcı annelik, sperm bankası, yumurta dondurması, rahim /yumurtalık nakli gibi modern tıbbın ve teknolojinin yardımı ile beden özellikle kadının bedeni ve doğurganlığını hem kontrol altına alınmış ve işleme tabii tutulmuş hem de bu vesile

¹ Geniş/geleneksel ailede eşi ölmüş veya boşanmış kişi tek başına veya çocukları ile yaşamak yerine büyük aile çatısı altında kalmaktadır.

ile tanımlanması güç aile çeşitleri ve ilişkileri oluşmuştur.

Can (2014) geniş aileyi ağaca, modern ailenin çekirdek metaforunu tohuma, postmodern ailenin çekirdek metaforunu ise çereze benzetmektedir. Çerez benzetmesi, postmodern ailedeki olumsuzluklara, problemlere, bir değerlin bilinçsizce tüketilip eğlence malzemesi yapılmasına, ailenin temel işlevlerini yerine getirme zafiyetine dikkat çekilmektedir.

Postmodern ailenin bir özelliği de uluslaşırılmasıdır. Şöyle ki; geleneksel ailelerin kurucu unsuru kadın ve erkek doğdukları yerlerde, modern ailede ülke içinde, postmodern ailede ise uluslaşır veya ülkeler arası evlilikler yapabilmektedir. Bu bağlamda postmodern aile, literatürde karma evlilik olarak adlandırılan farklı din, kültür ve ırklardan evliliklere daha çok imkan tanımaktadır. Ayrıca postmodern ailede şehir ve ülke değiştirme yani sosyal hareketlik daha kolay ve yaygındır.

Toplumsal denetim postmodern aile üzerinde yok denecek düzeyde zayıflamıştır. Kendi ortamı dışında kozmopolit ortamda aile kuran, farklı çevre ve kültür deneyimleyen, çoklu değerli ortamlarda bulunan bireyler üzerinde toplumsal denetim bulunmamakta veya çok zayıf biçimde gerçekleşmektedir. Bu yaşam tarzına ilaveten kent yaşamı, medya ve sosyal medyanın yaygınlaşması ile aile yaşamı ve aile bağları gevşemiş, toplumsal denetim kaale alınmaz olunmuştur (Can, 2016).

Postmodern ailede çocuk dış etkiye son derece açık bir şekilde yetişmektedir. Çocuklar internet bağlı telefon, tablet, bilgisayar ve TV çocuk programları ile oldukça erken dönemde tanıştığı ve hatta bağımlılaştığı için aile dışında etki alanlarına çok daha açık hale gelmiştir. Buna ilaveten annelerin çoğu çalışan kadın olduğundan çocukların bakımına yardımcı olacak kurum ve kuruluşlar aynı zamanda çocuğun büyümesinde ve sosyalleşmesinde etkili olmuştur (Güneş, 2011).

Çocuğun ailedeki konumu da postmodern ailede çeşitlilik arzeder. Çocuk yapmaktan imtina eden, çocuğu bireysel özgürlüklerini kısıtlayıcı bir meşakkat olarak gören ailelerin yanında çocuğa ihtiyaçları, istekleri ile ailede abartılı bir konum yükleyen aileler de vardır.

Kısaca 20. yüzyılın ortalarındaki evlilik yaşlarının çok erken ve geç olmayışı, boşanma oranının azlığı, evlilikte ve ailede bireyin kaybolmayan varlığı, doğum oranının düzeyi gibi açısından modern aile "Ailenin Altın Çağını" yaşarken (Olah vd., 2014) 21. yüzyılda postmodern aile altın çağın sona erdiğini yeni bir dönemin başladığını ilan etmektedir.

Özellikle son yirmi-otuz yılda postmodern toplumda kurumlar, yapılar baş döndürücü bir hızla değişmiş, bu değişmeden toplumun temeli olan aile kurumu oldukça yoğun biçimde etkilenmiştir. Ancak aile bu değişime de ayak uydurarak, değişen işlevleri ile hala en temel kurum olma özelliğini korumaktadır.

Postmodern toplumda aileyi oluşturan bireyler çoklu sorumluluğa sahiptir. Her şeyden önce kadınlar çalışma hayatı içindedir, kendi ihtiyaçlarını karşılayacak maddi güce,

erkeklerle eşit hak ve statüye sahiptir. Bu ailede kadın ve erkeğe has olarak görülen ev içi ve ev dışı rolleri değiştirmiş, farklılıkları silikleştirmiştir.

Postmodern ailenin en büyük dezavantajı bireyciliği bencillığe dönüştürmüş aile üyeleridir. Bireyci bencillik ailede dayanışma ruhunu, fedakarlığı, empatiyi, diğerkamılığı öldürmektedir. Bu da hem ailenin çabuk dağılmasına hem de devam eden ailenin olması gereken güven ve sevgi atmosferinin yetersizliğine sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda yoğun duygusal bağ, cinsel uyum gibi evlilik ilişkilerinde aşırı beklenti evliliğin devamını tehlikeye düşürürken, ilişkilerin sosyal medya aracılığı ile kamunun tüketimine sunulması doğal yerine sanal - yapay evlilik görüntüleri ortaya çıkarmıştır.

Evli kalma süresinin azalışı ve boşanma oranındaki hız, nikâhsız birlikteliklerdeki ve tek ebeveynli ailelerdeki artış, evliliğe karşı çıkış ve/veya evliliği erteleme, çocuk yapmama eğilimindeki artış, aile-içi şiddet, eşcinsel birlikteliklerin evlilik gibi sunulması hem Türkiye’de dünyada ailenin yeni dönemde karşılaştığı risklerdir.

Değişmeyen Yönleri İle Aile Kurumu

Toplum modernleştikçe, ailenin yerini alacak kurumların ortaya çıkacağı, yayıldıkça ailenin miadını dolduracağı iddia edilmiş, hatta bu süreci hızlandırmak için aileyi ortadan kaldırma girişimlerinde bulunulmuştur. Bu amaçla yapay süreçler gerçekleştirilmiştir. 1927-1930 arası Rusya’da ‘Kolhoz’; 1947-1961 arasında Çin’de ‘Komün’ uygulamasıyla anne-baba-çocuk ilişkilerinde düğümlenen yakınlığı ve ilgi bağı (aile) kaldırılmak istenmiş, ancak her iki uygulama da fiyasko ile sonuçlanmıştır (Aydın, 2011)

Toplumsal değişimden diğer kurumları gibi aile de etkilenir. Farklılıklara odaklanıldığında benzerliklerin kaybedilmesi, benzerliklere odaklanıldığında farklılıkların gözden kaçırılması ihtimallerini akılda tutarak, her toplumlarda ailenin değişmeyen özelliklerini zikredebiliriz. Bunlar:

Toplumun en temel kurumlarından birisidir. Aile, geçmişten günümüze dünyanın her yerinde toplumların en temel birimi olma özelliğini korumaktadır. Yapısı, işlevi, üye sayısı değişse de temel kurum olma özelliği değişmemektedir.

Her toplumda tartışmasız olumlu bir değere sahiptir. Aile, devlet, okul, hastane ve polis gibi her toplumda ortak kurumlar vardır. Tüm temel kurumlar içinde aile, en fazla pozitif değer taşıyan bir kurumdur. Dünyanın hiçbir yerinde aile kurumu olumsuz çağrışımların adresi değildir. Bilakis beğenilen ve teşvik edilen ilişkiler “aile ilişkisi”, geliştirilmek istenen olumlu ortamlar da “aile ortamı” olarak isimlendirilir.

Çekirdek sosyal birimdir. Aile toplumsal kurumların neredeyse tamamına yakınının bir prototipi özelliindedir. Beslenme, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik, yardımlaşma ve dayanışma başta olmak üzere toplumsal kurumların işlevlerinin birer izdüşümü ailede bulunur. Her ne kadar zamanla işlevler değişse; eğitim, üretim, güvenlik sağlık ve boş zaman değerlendirme ve eğlenme alanındaki işlevlerinin büyük yoğunluğu zamanla farklı kurumlar

tarafından yerine getirilse de ihtiyaç olması halinde bu işlevleri tekrar ailenin üstlenmesinin mümkün olduğunu, 2020 yılında yaşanan sokağa çıkma yasakları vesilesiyle Covid 19 pandemisi açık biçimde göstermiştir. Birkaç aylığına da olsa eğitim, sağlık, eğlence, yeme-içme gibi daha önce aile dışı toplumsal ortamlarda sağlanan hizmetler eve taşınmış, bu yolla ev ortamı en önemli yaşam üretim merkezine dönüşmüştür.

Duygusal destek merkezidir. Sevgi, saygı ve güvenin ne olduğunun yaşanarak öğrenildiği ve en geniş biçimde sağlandığı kurum ailedir. Yeni doğan bir çocuğa, ailesi dışında başka kurumlar da bakabilir, maddi ihtiyaçlarını karşılayabilir ama sevilme ve değer verilme ihtiyacı en iyi ailede karşılanır. Takdir edilmek, sayılmak ve güvenilmek de sağlıklı bir birey olmak için önemlidir, bunların en iyi sağlandığı yer aile ortamıdır. Aile üyeleri arasında (karı-koca, kardeşler, anne-baba ve çocuk) duygusal bir temel vardır. Ailenin evrenselliğinin bir yönü üyeler arasındaki bu duygusal temele sağlar (Gökçe, 2011).

İlk sosyalleşme birimidir. Bir bebeğin, toplum içinde yaşayabilecek bir insana dönüşmesi uzun bir sosyalleşme sürecinin sonucudur. İnsanlığın ilk günlerinden beri ve halen en uygun ilk sosyalleşme merkezi ailedir. Olumlu veya olumsuz yönleriyle toplumu ve dış dünyayı, aile penceresinden izleyen bebek birey olur. Çocuklara dönük haklar olsa da ebeveynin çocuğun tercihlerini oluşturmada öncelik hakkı vardır. Belirli yaşa kadar çocukları ilgilendiren tercihler (dil, okul, yaşanan yer, görgü, din, beslenme düzeni vb.) ebeveyn tarafından yapılır.

Cinsel ilişki meşruiyeti oluşturur. Cinsel ilişki, bireysel isteklerin tatmini yanında, toplumsal yeniden üretim için de gereklidir. Bir kısım toplumlarda onay gören cinsel ilişki birliktelikleri diğerlerinde kınama ve ceza gerektiren filler olarak görülebilir. Ancak her zaman her toplumda her türlü cinselliği yaşama biçimi aynı şekilde meşru görülmemesine karşın aile kuran karı-koca arasındaki yaşanan cinsellik her toplum için kabul gören, meşru görülen bir cinsel yaşam biçimidir.

Neslin devamını sağlar. Toplumların devamlılığı üreyim ile mümkündür. Aile birlikteliği, dünyaya çocuk getirme, onu belirli yaşa kadar büyütme konusunda en uygun ve gönüllü birimidir. Aile kurumunun zayıf olduğu bir toplumda doğum oranı düşüktür, çünkü serbest ilişki yaşayan bireylerin geleceğine yönelik plan yapmaları çok zordur. Bu nedenle tek başına çocuk yetiştirme sorumluluğunu alma konusunda da isteksizdirler. Düşük doğum oranı olan bu toplumlar aile kurumunu güçlendirecek çeşitli eğitimler, politikalar ve teşvikler yapmaktadır (Canatay, 2011; Demir, 2011). Çocuk yurtları ve evlatlık kurumu, sadece destekleyici bir işleve sahiptir. Çocuğun psikolojik ve biyolojik olarak en sağlıklı şekilde yetiştirilebilmesi ancak sağlıklı bir aile ortamında mümkün olabilmektedir.

Törensel birlikteliktir. Her toplumda, içeriği değişse de ailenin kuruluşundan, devamına dini, örfi, hukuki törensel bir sosyal boyutu bulunmaktadır. Dini veya resmi nikah bu törenlerin önemini, söz, nişan veya düğün eğlenceleri de popüler yönünü gösterir. Ailenin kurulmasının bu törensel yönü neredeyse evrenseldir. Birçok yerde bunu aile içi diğer

gelişmeler de izler. Yeni doğan bir çocuğa bir toplumda ezanla isim konulması, diğerinde vaftiz edilmesi, bir diğerinde hoş geldin partisi yapılması gibi.

Hem süresiz hem de hukuki bir sözleşmedir. Aile kurulurken belirli bir süreliğine değil, ömür boyu devam etme, uzun soluklu olma niyetiyle kurulur. Her ne kadar geçmişe kıyasla günümüzde boşanma oranları artsa da, evliliğin oluşturulma mantığında, mümkünse ömür boyu sürecek bir birliktelik oluşturmak vardır. Bu özelliği nedeniyle her toplumda evlenme büyük törenlerle kutlanırken hiçbirinde boşanma için benzer bir düzenleme yoktur. Hatta bazı toplumlarda evliliği sona erdirmek yasak veya kötü görülen bir eylemdir. Yine aile, tüm toplumlarda hukuki bir birliktelik niteliğindedir. Hukuki birliktelik, sonuçlarının toplumsal yaptırım gerektirdiği anlamındadır. İster sözel ister yazılı olsun evlenme ve boşanmanın toplumsal düzenlemeye konudur ve gerektiğinde aile büyükleri, profesyonel arabulucu veya mahkemelerin devreye girmesini gerektiren bir nitelik taşır.

Sonuç

Aile kurumu her toplumda bulunmakta, bu da toplumun dinamiklerine göre değişerek uyum sağlamasıyla mümkün olabilmektedir. Değişerek, dönüşerek devam eden aile insanlık tarihi boyunca ayakta kalmayı ve varlığını korumayı başarmıştır.

Son beş yüz yıldır geleneksel, modern ve yeni yeni de postmodern adla anılabilecek aile, özellikleri itibari ile bazen içi içe varlık gösterebilir. Aynı tarihi düzlem içinde üçünün özelliklerini sergileyen toplumlara, ailelere rastlanabilir. Hatta aynı ailede içinde geleneksel, modern ve postmodern aile unsurları birlikte bulunabilir. Dolayısı ile toplumları ve aile tiplerini kesin çizgilerle ayırtırmak çok zordur. Ancak genelleme yapmadan aile tiplerini anlamak kolay olmaz.

Aileleri geleneksel, modern ve postmodern olarak tiplendirdiğimizde birbirinden farklılaşan özellikleri bulunmasına karşın ortak özelliklerinden de bahsetmek mümkündür. En önemli değişiklik besleme, koruma, eğitim, sağlık gibi çekirdek özelliklerin diğer toplumsal kurumlara aktarılmasında görülür. Toplumun diğer kurumları ailenin bu işlevlerini üstlendikçe ailenin toplumsal rolü değişmektedir. Ailenin eğitim işlevi oldukça daraltılmıştır. Artık her alanın uzman öğreticileri okul öncesinden başlayarak çocukları eğitmektedir. Ayrıca evlenme yaşı, eş seçiminde karar vericiler, boşanmaya karşı tutumlarda değişimler meydana gelmiştir. Aile içi karar süreçlerinde, eşlerin işbölümünde, çocuklardan ve evlilikten ilişkisinde tarafların beklentilerinde bazı değişiklikler meydana gelmiş, aile ölçeği küçülmüş, tek ebeveynli aileleri sayısında artış olmuştur. Sosyal güvenlik kurumlarının gelişmesi ailelerin çocuklarından beklentilerini bir neslin diğerinden beklentisine taşımış, geçmişteki rolleri nedeniyle erkek çocuklara atfedilen görece önem azalmıştır.

Genel olarak baktığımızda ailenin toplumun en olumlu değere sahip temel kurumlarından biri olma, birçok toplumsal kurumun fonksiyonlarını çekirdek şeklinde üstlenme özelliğinde pek fazla bir değişiklik yoktur. Benzer şekilde duygusal ve diğer ihtiyaçların en uygun biçimde karşılanarak çocuk yetiştirmede, meşru cinsel ilişki

tanımlamasında, tüm topluma duyurulan törensel, hukuki ve ömür boyu devam edecek bir sözleşme olma özelliklerinde pek fazla değişiklik görülmemektedir.

Sonuçta aile toplumuyla birlikte değişmektedir. Bir yandan toplumsal kurumlardaki değişimler aile yapısını etkilerken, diğer yandan da aile yapısındaki değişim bir sonraki dönemde toplumsal kurumları etkilemektedir. Bu yüzden aile ile toplum ayrı ayrı ele alınamaz. Ailede süreklilik gösteren özelliklerin büyük çoğunluğu istenen özelliklerdir. Her değişimin insan ve toplum için iyiye gidiş olmadığı gibi kötü gidiş de değildir. Değişen özelliklerin ne kadarının olumsuz sonuçları olduğuna karar vermede aceleci davranmak yerine iyi araştırmalar yapmak, doğru sebep sonuç ilişkilerini tespit etmek gerekir.

Kaynakça

- Aron, R. (1978). *Sanayi Toplumu*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Aydın, M. (2011). *Kurumlar Sosyolojisi*. Ankara: Kadim Yayınları
- Aydın, M. (2016). Ailede Çocuk ve Ebeveyn İlişkisi, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (167-182). Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları.
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8). 101-129.
- Biber, N. (2016). Geleneksel Miyiz, Modern Mi?. Erişim adresi <http://blog.milliyet.com.tr/geleneksel-miyiz---modern-miyiz-/Blog/?BlogNo=547534>
- Bozkurt, V.(2006). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Ankara: Ekin Kitapevi.
- Can, İ. (2014). Moderniteden Postmoderniteye Ailenin Ontolojisi ya da Modern Çekirdek Aile Çerezleşiyor mu?, *Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (51-81). İstanbul: Açılım Kitap.
- Can, İ. (2016). Ailenin Tarihsel Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (57-79). Konya: Çizgi Kitapevi
- Canatan, K. (2019). Aile Kavramının Tanımı, *Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (53-64). İstanbul: Açılım Kitap
- Celkan, H. Y. (1991). Aile Kurumunda Süreklilik ve Değişme, *Türk Aile Ansiklopedisi* içinde (1. Cilt, 28-36). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları
- Demir, Z. (2020). *“İş”te Kadın. Çalışma Hayatından Kadın ve Dindarlık*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Demir, Z. (2018). Boşanma ve Nedenleri ile İlgili Din İşleri Yüksek Kuruluna Yöneltilen Sorular, *Toplum Bilimleri*, (12) 24, 55-75.
- Demir, Z. (2011). *Aile Huzuru*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Demir, Z. (2014). *Modern ve Postmodern Feminizm*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Dikeçligil, F. B. (2012). Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 8(31), 21-52.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi, *Aile ve Toplum*, 5

(17), 88-96

- Ergun, M. (1991), Sanayileşme ve Ailenin Görevlerinde Meydana Gelen Değişmeler, *Türk Aile Ansiklopedisi*, (Cilt 3, 893-895). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları.
- Ertan, C. (2018). Sınırları Genişleyen Aile: Aynı Cinsiyetten Birliktelikler ve Evlilikler, *Değişen Toplumda Değişen Aile* (Ed.) içinde (247-259). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Eyce, B. (2000), Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, Sayı:4, 223-244.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8 (1-2) 46 - 67.
- Gökçe, B. (2011). "Türk Toplumunda Aile Yapısı", İçinde: Aile Sosyolojisi (Ed. Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner), 50-83, Eskişehir: AÖF yayınları.
- Gökçen, A. (2016). Aile Türleri ve Başlıca Aile Sınıflandırmaları. *Sistemik Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (81-104). Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları
- Güneş, F. (2011). Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramı. *Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (2-26). Eskişehir: AÖF yayınları.
- Hablemitoğlu, Ş. (2009), *Toplumsal Cinsiyet Yazıları Kadınlara Dair Birkaç Söz*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Hadhazy, A. (2015). Erişim adresi https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150514_vert_fut_uzun_boy_1
- Hawk, W. (2011). Household spending by single persons and married couples in their twenties: a comparison. *Consumer Expenditure Survey Anthology*, 40, 46. Erişim adresi <https://www.bls.gov/cex/anthology11/csxanth6.pdf>
- Kongar, E.(1970). Türkiye’de Aile: Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlenme İlişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 3(2), 58-83.
- Kongar, E. (1981). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Köse, B. (2018). Geçmişten Günümüze Aile. *Değişen Toplumda Değişen Aile* (Ed.) içinde (15-38). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Oláh, L. Sz., Richter, R. ve Kotowska, E. (2014). The New Roles of Men and Women and Implications for Families and Societies, *Families and Societies*, European Union's Seventh Framework Programme.
- Riper, T. V. (2006). The Cost Of Being Married Versus Being Single. Erişim adresi https://www.forbes.com/2006/07/25/singles-marriage-money-cx_tvr_06singles_0725costs.html?sh=12bfc19c7269
- Sayın, Ö. (2020). *Aile Sosyolojisi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Sunar, L. (2019). "Değişen Toplumsal Koşullarda Farklılaşan Aile Yapısı". Erişim adresi <http://www.lacivertdergi.com/dosya/2019/10/23/degisen-toplumsal-kosullarda-farklilasan-aile-yapisi>
- Tekin Epik, M., Çiçek, Ö. ve Altay, S. (2016). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Rollerini, Erişim adresi

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/336647>

TÜİK, (2017). Aile Yapısı Araştırması 2016, *TÜİK Haber Bülteni*. Sayı: 21869

Turan, F.(2011). Aile ve Değişme. *Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (236-255). Eskişehir: AÖF yayınları.

Turgut, F. (2016). Genel Olarak Aile, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (15-34), Konya: Çizgi Kitapevi

Turgut, F. (2017). Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum*, 1(1), 93-117.

Ünal, E. C.(2020). Akraba Evliliklerinin Azalmasında Modernleşme Etkisi. Erişim adresi <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/akraba-evliliklerinin-azalmasinda-modernlesme-etkisi/1847276>

Yıldırım, E. (2019a). Aile ve Evlilik Türleri. *Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (65-81). İstanbul: Açılım Kitap

Yıldırım, E. (2019b). Toplumsal Değişme Sürecinde Aile, *Aile Sosyolojisi* (Ed.) içinde (121-138). İstanbul: Açılım Kitap

Zeybekoğlu Dünder, Ö. (2018). Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri, *Değişen Toplumda Değişen Aile* (Ed.) içinde (39-62). Ankara: Siyasal Kitapevi.

Zeybekoğlu, Ö. (2013) Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile, *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297-328.

The Unchanging Characteristics of The Family in Changing Societies

Abstract

In order for a large group of people to form a society, there must be a set of social institutions, these institutions must have rules and principles, and these rules must have sanction power. In addition, when all these become systematic and regular, society is formed. In every society, there are a number of basic institutions whose content is specific to that society. Family is at the top of them. The existence of the family is known in the oldest human societies. This means that the family coexists with people. Such an old institution cannot be expected to survive unchanged. The family, like other institutions of the society, is affected by social changes. This can occur both in the vertical time frame and the horizontal time period in the same society. The change in the family in the vertical time frame, which generally reflects an evolutionist perspective, happens with the elapse time. The family changes by being affected by the social changes such as economy, politics and technology in the society in which they live. The change of family in the horizontal time period is the result of the influence of different societies living on the same dates and the institution of the family changes.

Social institutions survive as long as that institution is needed. The existence of the family institution from the first human community to the present day shows that societies continue to need a family institution and the importance of the institution of the family. What makes it possible for the family institution to exist in every age, despite the changes in time and society, is the presence of similarities that can be regarded as common in all kinds of families. While the similarity makes it possible to talk about an institution with the family name, differentiation also leads to the absence of a uniform family structure and definition.

In this study, in which the qualitative research method, document analysis technique, the family's taking different forms in different societies and the common and different aspects of these forms were tried to be discussed. In this context, it was first mentioned that it is difficult to define the concept of family that we all use in daily life and that it is not possible to define a family that everyone can accept. Likewise, it was emphasized that social classification and family classification also contain similar difficulties. Despite all the difficulties, classification is important for understanding institutions in social sciences. For this reason, considering the last five hundred years when social change has been experienced very rapidly, societies have been discussed in three classes as traditional, modern and postmodern. Likewise, considering the characteristics of these societies, the family institution is classified under three headings as traditional family, modern family and postmodern family. In the study, firstly the types and characteristics of the society and then the family types and characteristics were described. Then, the changing and stable aspects of these family types were tried to be determined.

Keywords: Traditional family • Modern family • Postmodern family • Social change • Unchanging aspects of the family